

qua est regula actuum humanorum: leges autem prudentiae (ut supra ostensum est) prohibent eligere opiniones laxiores & benigniores, minus probabiles, in concursu probabiliorum quae stant pro praecerto.

Addo quod, opinio benigna, apud Jurisperitos, non dicitur ea que faver libertati, sed qua faver testamento, matrimonio, religioni, aut Sacramento, ut exponit Sylvester, Vel, ut alij interpretantur, qua faver egenis, orphanis, viduis, & peregrinis.

37. Obiectum quinto: Opinio qua docet nos teneri ad sequendum in rebus moralibus probabilius sententias, exponit conscientiam multis scrupulis & anxietatibus, a quibus liberantur qui docent licitum esse sequi sententiam minus probabilem, faventem libertati, in concursu probabilius, qua stat pro praecerto: Ergo ad quietem & tranquillitatem conscientiae, haec secunda opinio in praxi tenenda est, esto alia speculativa sit prior, aut probabilior.

Respondeo negando Antecedens, nam tantum abest, quod sequendo probabilem sententiam, scrupulis conscientia exponatur, qui potius ab eis omnino liberetur & eximatur, ut constat ex Clementina. Exi vi de verb, signif. ubi Pontifex ait: In his quis salutem anima respiciunt, ad vitandos graves remorsus conscientiae, pars secundus est tenenda. Ratio etiam id suadet, nam in sincera solu veritatis inquisitione quies, in sola veritate securitas perfecta esse potest; atque adeo qui partem illam amplectitur, quam minus probabilem & minus tutam, id est falsitatem quam veritati, peccato quam virtutem, vice in iudicat, angusti scupulis, & stimulis conscientiae pungi ac torqueri necesse est: qui autem sequitur id quod verius, quod tutius, quod probabilius credit, is quietus & tranquillus est, licet omnino securus non sit; nam is unus verae & perfectae securitate fructus, qui primam & aeternam veritatem & fecutus, & assuetus est. Unde Gregorius Magnus lib. 5. moral. cap. 6. Sanci viri cum mala superant, sua etiam bene gessa formidant, ne cum bona agere appetunt, de actionis imagine fallantur, ne pestifera rabi pugnent, sub boni specie lateat coloris. Sciant enim quia corruptionis pondere gravata, dijudicare bona subtiliter nesciunt, & cum ante oculos extremitate examini regilam deducunt, bac ipsa in se nonnunquam & quia approbant mentem, & tota quidem mente interna desiderant; sed tamen de incertitudine operum trepidi, quod gradiantur ignorant. Et rursus capite sequenti: Iusti in ipsis bonis operibus positi trepidant, ac ne in eisdem oculis aliquo errore displiceant, continuo lamentis vacant. Ex quibus liquet, illam conscientiae tranquillitatem, quam spondent novi Casuista, minus probabilem sententiam sequentibus, suspectam & periculosa esse, & pulvillum illum seu cervical, quod sub tepidorum & negligentium capite ponunt, vel mollius in suis negligentijs dormitent & quiescant, reprobari a Domino per Prophetam dicentem: Vt qui consuant pulvilllos sub omni cubito manus, & faciunt cervicilia sub capite universa terra, ad capiendas animas. Quae verba exponens Gregorius Magnus lib. 18. moral. cap. 4. sic ait: Pulvilllos ponit, ut mollius quiscaatur. Quid ergo male agentibus adulatur, pulvillum sub capite vel cubito jacentis ponit, ut qui corripi ex culpa debuerat, in ea fultus landibus, mollier quiscaatur. Similia habet in pastorali parte 2. cap. 8. ubi haec scribit: Pulvilllos quippe sub omni cubito manus ponere, est cadentes a sua reditudine

animas, atque in hujus mundi se dilectione reclinantes, blanda adulatio reprobare; quasi enim pulvis, cubitus, vel cervicalibus caput jacentis excipiatur, cum correctionis duritia peccanti subtrahitur, cunque nullities favoris adhibetur: ut in errore mollier jaceat, quem nulla asperitas contradicitionis pulsat.

38. Quæres quarto, quando occurrit duæ opiniones in materia morum æquæ probabiles, seu habentes rationes æquales, quarum una non præponderat alteri, quenam ex illis eligenda ac præferenda sit?

Respondeo tunc eligendam esse tertiorem, & minus tute præferendam: Ratio est, quia licet in speculativis homo possit ex innata libertate se determinare ad secundam quamcumque sententiam probabilem quam voluerit; in moralibus tamen & practicis, debet ad id determinari à prudentia, qua est regula actuum humanorum, subindeque ad id moveri debet ex aliquo motivo prudenti, intrinseco, vel extrinseco: quando autem opiniones sunt æquæ probabiles, non potest ad id moveri & determinari ex aliquo motivo intrinseco, seu ex aliqua ratione præponderante, cum tunc rationes in utramque partem sint æquales: Ergo tunc debet ad id moveri & determinari ab aliquo motivo extrinseco, prudenti, quod non potest esse aliud convenientius, quam major securitas qua reperitur in una ex illis sententijs, potius quam in altera. Quare celebris regula est juris Canonici, quod in dubijs tutor pars est eligenda: unde cum in concursu plurium opinionum æquæ probabilius homo dubitet quam ex illis eligat, & sit anceps & pendulus, & veluti in æquilibrio, nesciens in quam partem inclinet, ut prudenter agat, debet in tertio partem declinare, & eligere securiorem sententiam.

39. Dices: Est alia regula juris, qua dicit, quod in dubijs melior est conditio possidentis: Ergo cum homo sit in possessione sue libertatis, potest in concursu duarum opinionum æquæ probabilius, eligere quamcumque maluerit, subindeque non tenetur eligere tertium.

Respondeo hanc regulam solum habere locum in materia iustitiae, & in foro judiciali duntaxat, non autem in materia aliarum virtutum: nam in materia iustitiae possesso in dubio favet possesso, in quantum facit præsumptionem quod possessor sit verus dominus; quia ut plurimum qui possidet, rem suam & ius suum possidet; quando enim quis rem alienat, solet eam tradere vero domino, in quem per alienationem transfertur dominium: unde cum aliquis possidet aliquam rem, signum est eam non alienasse, sed ipsius verum habere dominium. At vero in materia aliarum virtutum, cum possesso regulariter non faciat præsumptionem de veritate pro parte qua possidet, possesso ei minime favere debet, sed in dubijs in tali materia occurrentibus, regula operandi est inquirere pro qua parte sit præsumptio veritatis, & haec pars est eligenda: Si autem pro neutra parte sit præsumptio, tertio pars eligi debet, ut pluribus exemplis & regulis juris probat Prosper Fagnanus super caput, Ne inimitaris.

40. Quæres ultimò, an quando post adhibitam diligenter inquisitionem veritatis, in rebus moralibus, & casibus conscientiae, si nihil certi, & plenè perspecti (quod frequenter in rebus humanis accidit) compareat, tunc possit quis agere ex opinione probabili?

Respondeo affirmativè contra Fagnanum in cap. citatum, de constit. num. 59. qui in morali quæcumque

cumque materia negat licitum esse opinari, ed quod opinio (inquit) veretur circa rem incertam, & ei conjuncta sit formido oppositi. Unde constanter affirmat necessariam esse in omni actione morali certitudinem, sine qua non potest quis agere nisi cum peccato, ob periculum cui se exponit, quemadmodum & omnis agens cum conscientia dubia.

41. Nostra tamen resolutio est D. Thomæ quodl. 8. art. 13, in arg. Sed contra ubi sic ait: Si aliquis adhibet diligentiam, inquirens an habere plures probandas sit licitum, nec inventi aliquid quod ipsum moveat ad hoc quod sit illicitum, videtur quod sine peccato plures possit habere probandas. Ratio etiam id suadet, homines enim debent operari modo humano, nec possunt obligari ad hoc quod omnium rerum habeant claram & perfectam notitiam: dum ergo facta sufficiunt diligentia, juxta conditiones rei & personæ, aliud probabilius non appetit, prudenter operatur homo, conformando conscientiam suam opinioni probabili.

Confirmatur & magis illustratur haec ratio ex Caetano in summa, verbo Opinio, ubi sic habet: Non exigit Deus ab homine plus quam conditio hominis habet, quia divina sapientia disponit omnia suaviter: Sed hominiis conditio habet, ut in rebus moralibus non possit assequi omnium evidentiæ, nec habere certitudinem mathematicam seu exactam omnium agibilium: Ergo Deus non exigit ab illo, ut semper cum evidentiæ & certitudine mathematica de bonitate morali sue actionis operetur; subindeque potest sequi sententiam probabilem, dum facta sufficiunt diligentia, alia probabilius ei non appetit. Unde D. Antoninus 1. p. tit. 3. cap. 10. §. 10. Certitudo (inquit) quæ reperiatur in materia morali, non est certitudo evidentiæ, sed probabilitas conjectura.

42. Ad fundamentum vero Fagnani facile responderetur, cum qui facta sufficiunt diligentia ad inquirandam veritatem, agit ex opinione probabili, quando alia probabilius ei non occurrit, non agere cum conscientia practicè dubia, subindeque nulli peccandi periculo se exponere; quia tunc certificatur moraliter per judicium reflexū quod habet (non quidem illud in quo novi Casuistæ fundantur nempe: Qui agit probabilitem, prudenter & secure agit: supra enim ostendimus, ad desperationem adigit. Accidit enim ut miseri homines, hac auditâ rigidore doctrina, credant vel dubitent inesse mortalem culpm, ubi nulla est, sed tamen rei difficultate vici, ex erronea conscientia mortaliter peccent & damnantur. Unde Ambrosius in Psalm. 118. serm. 5. Sunt in nobis qui timorem Dei habent, sed non secundum scientiam, statuentes duriora præcepta qua non possit humana conditio sustinere. Timor in eo est, quia videntur sibi consulere discipulæ, opus virtutis exigere. Sed inscitia in eo est, quia non compatitur naturæ, nec astimant possibilitatem. Recte ergo ac sapienter D. Bonaventura compend. theolog. verit. 52. Cavenda est conscientia nimis larga, & nimis strita: nam primum generat præsumptionem, secunda desperationem; item prima sè dicit: malum bonum, secunda è contra bonum malum: item prima sè salvat, damnandum, secunda è contra damnat salvandum.

43. Ex his intelliges, in hac materia probabilitatis caritate incedendum esse, nec rejiciendam absoluè omnem probabilitatem (ut aliqui ultra modum severiores faciunt) sed posse hominem agere ex opinione probabili, quando probabilius ei non occurrit; in confliktu tamen seu concursu plurium opinionum probabilium, sequendam esse probabiliorem; præsertim si notabiliter probabilius sit, ut supra ostensum est.